Il-Ħaġa Moħġaġa

Analiżi Lingwistika

Studenta:
Michela Saliba

Tutur:
Dr Michael Spagnol

1. Daħla

F'dan l-artiklu nistħarreġ il-ħaġa moħġaġa, logħba bil-kliem tradizzjonali li tikkonsisti fi stqarrija jew mistoqsija, aktarx f'għamla ta' ftit versi, li s-semmiegħa jridu jaqtgħu x'inhi. L-istudju tiegħi jkompli jibni fuq ix-xogħol ta' riċerkaturi oħrajn, b'mod partikolari Ġużè Cassar Pullicino li, barra li għamel ġabra ġmielha ta' ħwejjeġ moħġaġa minn ħafna bnadi tal-gżejjer Maltin, tana analiżi ta' kif taħdem il-ħaġa moħġaġa, tat-temi rikorrenti li tittratta, u tal-mod kif titħaddem fil-letteratura, l-aktar fil-ħrejjef. Fi kliem ieħor, l-għan tiegħi hu doppju. Qabelxejn, li niġbor aktar ħwejjeġ moħġaġa, bil-varjanti tagħhom, minn lokalitajiet differenti, ħalli nkompli nżid ma' dawk li għandna miġburin. Imbagħad li nistħarreġ fid-dettall il-mekkaniżmi lingwistiċi li ninqdew bihom f'din il-logħba bil-kliem tant popolari magħna l-Maltin.

2. X'inhi u xi nkiteb dwarha

Fi kliem Cassar Pullicino, "il-ħaġa moħġaġa tkun magħmula minn sensiela ta' kliem, imnebbaħ aktarx minn xi tixbih fil-ħolqien jew fil-ħajja ta' madwarna. Tasal għandna issa taħt għamla ta' taqbila ħafifa u issa ta' mistoqsija li ttik x'tifhem xi ħaġa li ma tingħadx". Skont Friggieri, hi "xhieda ta' wirt kulturali popolari tal-Mediterran u hi għamla ta' espressjoni letterarja qadima li ssieħeb flimkien il-gost tal-poplu li juri d-dehen tiegħu u li jistħarreġ l-intelliġenza" (Friggieri, 288). Waqt li fl-imgħoddi l-Maltin kienu jeħduha b'serjetà kbira, illum din il-logħba bil-kliem tintuża bħala mogħdija taż-żmien, biex inħaddmu l-menti u nuru l-ħila tagħna li nsolvuha. (Cassar Pullicino, 159).

Din il-logħba bil-kliem ġibdet l-attenzjoni ta' numru ta' studjużi, sew Maltin u sew barranin. L-ewwel tnejn li ġabru l-ħwejjeġ moħġaġa kienu Bonelli, li jagħti erbgħa bil-Malti u bit-Taljan, u Stumme li jagħti sbatax-il waħda maqluba għall-Ġermaniż. Il-ħaġa moħġaġa nsibuha wkoll fil-ħrejjef folkloristiċi ta' Magri. Ngħidu aħna, f'*Ix-Xiħ Midfun ġol-Għar*, xiħ ta' għerf kbir jaqta' kull ħaġa moħġaġa li s-sultan jistaqsi lil iben ix-xiħ f'forma ta' kmand, bħal: "Ejja quddiemi riekeb u miexi" (Magri, 245). Il-missier jgħid lil ibnu biex ifittex ħmar li meta jirkbu saqajh jaslu sewwasew mal-art.

L-akbar ġabra tibqa' ta' Cassar Pullicino li, f'*Ħaġa Moħġaġa u Taħbil il-Moħħ Ieħor*, ktieb imsejjes fuq l-artiklu "Towards An Analysis of Maltese Riddles", jagħti 187 waħda b'137 varjant. Dawn iż-żewġ xogħlijiet fihom ukoll studju dwar din il-logħba lingwistika. Analiżi differenti jagħtiha Mifsud Chircop li l-ħaġa moħġaġa jqisha magħmula mix-xbieha, mit-tweġiba, mill-premessa kostanti għax-xbieha u t-tweġiba, l-element tas-sorpiża aktarx mibni fuq il-paradoss jew il-paronomasja, u l-ħjiel li jingħata biex jgħin fis-soluzzjoni.

Minn fost l-54 ħaġa moħġaġa li Lanfranco jagħti f'*Logħob, Taqbil u Ġugarelli tat-Tfal Maltin (Sa Nofs is-Seklu XX),* hemm xi wħud ma jinstabux fil-kitbiet ta' Cassar Pullicino. Dan l-aħħar, Spagnol ġabar xi ħwejjeġ moħġaġa mibnijin fuq l-element tad-doppju sens, li normalment jitħallew barra mill-ġabriet li semmejna. Din waħda minnhom:

(1) *Ta' Borg Olivier twil, ta' Gonzi qasir.*
Ir-raġel itih lill-mara meta jiżżewġu.
Is-sorijiet m'għandhomx, il-patrijiet għandhom.
Il-Papa għandu wieħed u ma jużahx.
(Kunjom)

3. Il-Ġabra tal-ħwejjeġ moħġaġa

Fit-teżina tiegħi nippreżenta ġabra ta' 154 ħaġa moħġaġa, uħud bil-varjanti tagħhom, ikklassifikati skont it-temi li jittrattaw. Il-ħwejjeġ moħġaġa ġbarthom minn madwar 100 ruħ minn 24 lokalità. Barra minn hekk, kelli l-opportunità mmur fil-programm *Seħer il-Malti* fuq Radju Malta, ippreżentat mill-Prof. Manwel Mifsud, u minn din l-intervista ksibt aktar materjal mis-semmiegħa.

L-indovinelli li ġbart qassamthom f'erba' gruppi. Fl-ewwel grupp qegħedt il-ħwejjeġ moħġaġa li qablu mal-ġabriet ta' Cassar Pullicino u ta' Lanfranco. Minn dawn kelli 27 waħda, bħal:

(2) *Tridu u ma tridux,*
Tidħol fih u ma tħossux.
(Tebut)

It-tieni grupp jinkludi ħwejjeġ moħġaġa li ma jinsabu fl-ebda ġabra oħra. B'kollox għaqqadt 90 waħda, u qassamthom f'erbatax-il taqsima, skont it-temi li jaqgħu taħthom it-tweġibiet. Fit-tabella ta' hawn taħt nagħti eżempju ta' ħaġa moħġaġa minn kull tema.

Tabella 1: Il-ħwejjeġ moħġaġa kklassifikati skont it-temi tat-tweġibiet tagħhom

Tema	Ħaġa Moħġaġa
It-trobbija u x-xjuħija	Tidħol bi tnejn U jdaħħluk bi tmienja. (Il-ħaj u l-mejjet)
Kwalitajiet fiżiċi u morali	Daqqa tidher u daqqa le, Kulħadd għandu minnha, Imma mhux kulħadd japprezzaha. (It-tbissima)
Il-ġisem	Ma jmissx mal-ilma, Iżda dejjem imxarrab. (L-ilsien)
Ix-xogħol, l-għodda u s-snajja'	Mimdud jaħdem, Bilwieqfa jorqod. (L-imqass)
L-ikel u x-xorb	Iktar ma tkun sħuna, Iktar tkun friska. (Il-ħobża)

L-ilbies u x-xedd	Fejn imur dejjem itakkan, Jew magħluq ġo xi kaxxa. (Iż-żarbun)
Għamara u bżonnijiet oħra tad-dar	Saqajk bejn saqajha, Idejk fuq wiċċha. (Il-mejda)
Il-ħolqien	Isawtek u ma tagħmillu xejn. (Ir-riħ)
Il-ħxejjex, is-siġar u l-frott	Kapaċi tgħix f'post fejn m'hemmx ħajja, Tniggeż imma mhix naħla. (Il-kaktus)
Il-bhejjem, it-tjur, l-insetti u l-ħut	Fix-xitwa jistaħba, Fis-sajf joħroġ jaħżen U fix-xitwa jieklu. (In-nemel)
Il-flus	Twila sitt pulzieri, Għandha ras imperjali U kulħadd jieħu pjaċir biha. (Il-lira sterlina)
Il-karozza	Tiġbidha bejn sidrek, U tfaqqagħha. (Seatbelt)
Lokalitajiet	Imkien, Iben U omm. (Binġemma)
Suġġetti oħra	Min jagħmlu ma jitkellimx U min jitkellem ma jagħmlux. (Is-silenzju)

Fit-tielet grupp ġbart il-varjanti li sibt minn irħula differenti. F'dan il-kuntest, varjanti jfissru kemm indovinelli li jvarjaw f'xi kliem jew versi, kif ukoll ħwejjeġ moħġaġa differenti għalkollox li jkollhom l-istess tweġiba. Hawn taħt nagħti eżempji ta' dawn iż-żewġ tipi ta' varjazzjoni.

Tabella 2: Ħwejjeġ moħġaġa li jvarjaw f'xi kliem jew versi

Ħaġa Moħġaġa:	Varjant:
Erbgħa tluppi tluppi, Tnejn kristallini, **Imrewħa trewwaħ** U tmexxini. (Baqra)	**Erbgħa tluppi tluppi,** Żewġ ċinkwini, Tnejn ġentili, **Imrewħa trewwaħ** Fuq il-bieb taċ-ċini.

Tabella 3: Ħwejjeġ moħġaġa għalkollox differenti imma bl-istess tweġiba

Ħaġa Moħġaġa:	Varjant:
Iddur, iddur, iddur Fuq il-bejt tal-piżatur. (Dubbiena)	Kulħadd lili jara żejda, Iwarrabni minn fuq il-mejda.

Fl-aħħar grupp ikklassifikajt ħwejjeġ moħġaġa li għandhom iktar minn tweġiba waħda possibbli. Hawn nagħti tnejn mis-seba' eżempji li sibt:

(3) *Jitwieled twil,*
Imut qasir.
(Lapes jew sigarett)

(4) *Ma titkellimx u tinftiehem,*
Ma timxix u tasal.
(Kelma jew ittra)

4. L-Analiżi

Permezz tal-ġabra li għamilt jien u li għamlu riċerkaturi oħrajn qabli (b'kollox madwar 500 waħda), analizzajt l-istruttura tal-ħaġa moħġaġa Maltija, billi ffukajt fuq in-numru ta' versi, ir-rima, il-ftuħ u l-għeluq, u elementi oħrajn. Barra minn hekk, ħarist fid-dettall lejn it-temi rikorrenti li jissemmew fiha, u lejn l-użu tal-metafora, is-sineddoke, l-antiteżi u mekkaniżmi lingwistiċi oħrajn. Fit-taqsimiet li ġejjin nitkellem fuq dawn il-karatteristiċi ewlenin tal-indovinelli.

4.1. L-Istruttura tal-ħaġa moħġaġa

Mhux l-indovinelli kollha jkollhom l-istess numru ta' versi. Xi wħud ikunu magħmulin minn sentenza waħda, bħall-(5), mentri oħrajn ikollhom żewġ versi jew aktar, bħas-(6) u s-(7).

Mill-istudju tiegħi joħroġ ċar li l-biċċa l-kbira tal-ħwejjeġ moħġaġa Maltin huma magħmulin minn żewġ versi. Mix-xogħol ta' Cassar Pullicino, ta' Lanfranco u mill-ġabra tiegħi, b'kollox sibt 151 waħda.

(5) *Kulħadd għandu wieħed.*

(L-isem)

(6) *Filgħodu nużawhom,*
Filgħaxija nneħħuhom.

(Snien foloz)

(7) *Ħamra u bajda,*
Jaqbduha ħamsa,
Jarawha tnejn,
Jeħodha wieħed.

(Tazza nbid)

Il-versi ta' wħud minnhom ikunu bir-rima, bħat-(8), iżda l-biċċa l-kbira m'għandhomx rima, bħad-(9). B'kollox sibt madwar 240 waħda bla rima. Fost dawk li l-versi tagħhom jirrimaw, l-aktar waħda komuni hi r-rima mbewsa.

(8) *Ommi kellha tarbija,*
La kienet oħti
U lanqas ħija.

(Jien)

(9) Żaqqha iebsa,
Saqajha tal-injam
U timxi fuq l-artab.

(Dgħajsa)

Xi minn daqqiet, din il-logħba bil-kliem tibda bil-frażi 'Hawn ħaġa' jew 'Ħaġa ħaġa' u tispiċċa bil-mistoqsija 'X'inhija?' jew 'Għidli int issa x'inhija', bħall-(10). Biss, il-ħwejjeġ moħġaġa li għandhom għeluq bħal dan tgħoddhom fuq is-swaba' t'id waħda.

(10) *Hawn ħaġa:*
Tħares lejha,
Tarak
U ma tkellmekx.
X'inhija?

(Mera)

Il-ħwejjeġ moħġaġa ġeneralment ikunu fit-tielet persuna, iżda xi ftit ikunu fl-ewwel jew fit-tieni persuna, bħal dawn it-tnejn:

(11) *Intir u m'għandix ġwienaħ,*
Nibki imma m'għandix għajnejn
U d-dlam jiġri warajja.

(Sħaba)

(12) *Tagħlaq minn fejn tagħlaq*
Dejjem tilħqek u ssibek.

(Il-mewt)

Karatteristika oħra tal-ħaġa moħġaġa hi r-ripetizzjoni, li nistgħu naqsmuha f'żewġ tipi. Hemm ir-ripetizzjoni tal-istruttura nnifisha, bħal fit-(13), u r-ripetizzjoni ta' xi kelma, bħalma nsibu fl-(14). F'din tal-aħħar insibu wkoll ripetizzjoni tal-istruttura.

(13) *Aktar ma jimxi lura,*
Aktar jasal kmieni.
(Kurdar)

(14) *Tonda bħad-dinja, dinja mhijiex,*
Ħamra nar, nar mhijiex,
Ħadra ħaxix, ħaxix mhjiex,
Tarmi l-ilma, għajn mhijiex.
(Dulliegħa)

4.2. Temi ewlenin

Cassar Pullicino jgħid li l-ebda ħaġa moħġaġa Maltija ma titkellem fuq suġġett li ma jinstabx fil-gżejjer tagħna. Fl-artiklu "Towards an Analysis of Maltese riddle", jikklassifika l-ħwejjeġ moħġaġa skont it-temi li jissemmew fil-versi. Ngħidu aħna, f'bosta indovinelli jissemmew il-partijiet tal-ġisem għad-deskrizzjoni ta' oġġetti inanimati. L-iktar partijiet li jissemmew huma r-ras, l-għajnejn, il-ħalq, is-snien, il-widnejn u s-saqajn, bħalma jidher fil-ħaġa moħġaġa tal-passatur tal-għaġin:

*Bil-**għajnejn** u ma tarax,*
*Bil-**widnejn** u ma tismax,*
*Bis-**saqajn** u ma timxix.*

Spiss fil-versi tal-ħaġa moħġaġa nsibu xebh mal-bnedmin u l-avvenimenti f'ħajtu, mar-relazzjonijiet fil-familja, ma' elementi tan-natura, u oġġetti li nsibu fid-dar. F'din it-tabella nelenka dawn it-temi rikorrenti u nagħti eżempju għal kull waħda.

Tabella 4: Klassifika tal-ħwejjeġ moħġaġa skont it-temi li jissemmew fil-versi

Tema	Ħaġa Moħġaġa
It-twelid u l-mewt	Il-ħaj jerfa' l-mejjet, U l-mejjet jgħidlu ħaj. (Bejjiegħ tal-ħut)
Iċ-ċaqliq	Jiġru kemm jiġru, Fejn ikunu jibqgħu. (Għajnejn)
Il-paroli	Ma titkellimx u tinftiehem, Ma timxix u tasal. (Ittra)
Il-biki u d-daħk	Tinżel tidħak, Titla' tibki. (Barmil tal-bir)

Il-ħidma u l-professjoni	Meta naħdem Jew inżaqżaq jew intaptap; Meta ma naħdimx Inwarrab fejn in-nies ma jarawnix. (Iż-żarbun)
Il-mistrieħ u l-ħidma	Binhar tistrieħ, U billejl taħdem. (Sodda)
L-imħabba u l-ġlied	Billejl ibusu 'l xulxin, Binhar miġġeldin. (Bibien)
L-ilbies	Liebsa vjola, U kappell aħdar. (Brunġiela)
Relazzjoni ma' tal-familja	Imwieled minn ommu, Jitrabba fix-xemx, Jekk imiss m'ommu jerġa' jmut. (Melħ)
Il-pjanti u l-frott	Platt bil-frawli, Felli larinġa, Tqiegħdu wiċċu 'l isfel, U ma jaqax. (Sema bnazzi billejl)
L-element tal-ilma	Bajda karti, karti mhix, Tnixxi l-ilma, għajn mhijiex. (Blokka silġ)
Il-bini	Dar, Bla twieqi u bla bibien. (Bajda)
L-oġġetti tad-dar	Platt fuq platt U biċċa laħam fin-nofs. (Gandoffla / Arzella)
L-ikel	Biċċa laħam ġo armarju. (Qassis iqarar)
Xebh mal-kuluri	Minn barra bajda, Minn ġewwa kannella, U meta ttiha n-nar issir ħamra. (Sigarett)

4.3. L-element komparattiv

F'din it-taqsima niddiskuti żewġ tipi ta' paragun, wieħed tematiku u l-ieħor interlingwistiku. Nibda billi nqabbel it-temi tal-ħwejjeġ moħġaġa tradizzjonali ma' tal-moderni. Għalkemm mill-intervisti li għamilt jidher li bosta ħwejjeġ moħġaġa tradizzjonali, bħal tal-bajtar tax-xewk (ara l-15), għadhom jingħadu, sibt oħrajn li bilfors li ssawru dan l-aħħar, għax it-tweġiba tagħhom tirreferi għal xi teknoloġija relattivament moderna, bħall-friġġ (ara s-16), il-fann u s-seatbelt.

(15) *Bil-pala u mhix furnara,*
Bil-kuruna u mhix sultana,
Tgħix fir-raba' u mhix bidwija
Imwielda Malta u mhix Maltija,
Għidli int issa x'inhija.
(Il-bajtar tax-xewk)

(16) *Dejjem mimlija bl-ikel*
Imma qatt ma tiekol,
Dejjem kiesħa
Imma qatt ma tħoss bard.
(Il-friġġ)

Qabbilt ukoll numru ta' ħwejjeġ moħġaġa Maltin ma' indovinelli b'ilsna oħra li l-Malti kellu jew għad għandu kuntatt magħhom mill-qrib. Ngħidu aħna, fis-(17-19) naraw kif xi forom lokali huma, tista' tgħid, kelma b'kelma tal-verżjonijiet li nsibu fl-Isqalli.

(17) Sqalli:
Un havi vucca e parra,
Un havi pieri e camina.

Taljan:
Non a bocca e parla,
Non a piedi e cammina.

Malti:
M'għandhiex ilsien u titkellem,
M'għandiex riġlejn u timxi.
(Ittra)

(18) Sqalli:
Haiu un buttigghiuni
cu dui qualità di vinu.

Taljan:
Ho un bottiglione con
due qualità di vino.

Malti:
Flixkun,
Żewġ kwalità ta' xorb,
U wieħed ma jitħallatx mal-ieħor.
(Bajda)

(19) Sqalli:
Trasi dura e nesci muoddha.

Taljan:
Entra dura ed esce molla.

Malti:
Jidħol iebes u joħroġ artab.
(Għaġin)

Hekk ukoll, xi ħwejjeġ moħġaġa lokali jixbhu verżjonijiet li nsibu fl-Ingliż, kemm fl-għamla kif ukoll fil-ħsieb, kif jixhdu dawn iż-żewġ indovinelli:

(20) Ingliż:
What is that you cannot
hold ten minutes,
Although it is as light as a
feather?

Malti:
Ma tistax iżżommha
iktar minn minuta
Għalkemm ħafifa daqs rixa.
(In-nifs)

(21) Ingliż:
What is that which
belongs to you
But others use it more
than you do?

Malti:
Ħaġa tiegħek
U ħaddieħor
Jużaha aktar minnek.
(Isem)

4.4. Mekkaniżmi lingwistiċi

F'din it-taqsima niffoka fuq il-mekkaniżmi lingwistiċi ewlenin li nsibuhom minsuġin fil-ħaġa moħġaġa bil-għan li jaħbu t-tweġiba tagħha u jiżvijaw lil min jipprova jaqtagħha. L-indovinelli Maltin jinqdew l-aktar bil-kuntrast (l-antiteżi, il-kontradizzjoni u n-negattiv), bit-tixbih (il-metafora u s-sineddoke) u bl-ambigwità (il-polisemija, l-omonimija u d-doppju sens). Hawn taħt niddeskrivi dawn il-mekkaniżmi fil-qosor u nagħti xi eżempji għal kull wieħed.

4.4.1. Il-Kuntrast

L-antiteżi, jiġifieri "it-tqegħid flimkien ta' żewġ kelmiet, ideat, frażijiet li għandhom tisfira kuntrarja bejniethom" (Friggieri, 68), hija karatteristika ċentrali tal-ħaġa moħġaġa. Fit-(22), pereżempju, insibu kuntrast bejn żewġ pari ta' verbi: *tefa* u *xegħel* minn banda, u *saħan* u *kesaħ* mill-banda l-oħra.

(22) *Jekk titfiha tisħon,*
Jekk tixgħelha tiksaħ.
(Kaxxa tas-silġ)

Mekkaniżmu simili hu l-kontradizzjoni. Spiss il-ħaġa moħġaġa ma tagħmilx sens, għax parti tidher il-maqlub ta' parti oħra. Mad-daqqa t'għajn, l-istqarrija li nsibu f'vers jiċħadha fil-pront il-vers ta' wara, bħal f'din:

(23) *Aktar ma tixxotta*
Aktar tixxarrab.
(Xugaman)

Il-kuntrast jinħoloq ukoll bl-użu tan-negattiv, b'mod partikolari tal-pronom *mhi(jie)x*, bħal fl-(24), u xi kultant

ta' verbi, bħal fil-(25). Forom bħal dawn idaħħlu d-dubju f'min jipprova jsolvihom. L-ewwel idea li tiġi f'moħħu jkollu jiskartaha minħabba l-kuntrarju li jsib f'tarf il-vers, u b'hekk jitfixkel aktar.

(24) *Tista' tkun bajda u bajda mhix,*
Tista' tkun sewda u faħma mhix,
Tista' tkun fil-għoli u arblu mhix,
Tista' tkun ħelwa u ħelwa mhix.
(Għenba)

(25) *Bi tliet saqajn u ma timxix,*
Bil-wiċċ u ma tidħakx,
Bin-nies madwarha u ma tarax.
(Tavolina)

4.4.2. It-Tixbih

Fil-qalba tal-biċċa l-kbira tal-ħwejjeġ moħġaġa li analizzajt hemm il-metafora, ix-xebh ta' ħaġa ma' ħaġa oħra li loġikament m'hemmx relazzjoni magħha. Din hi l-essenza tat-*true riddle* li Archer Taylor jiddefiniha bħalha "a description of an object in terms intended to suggest something entirely different" (Preca, 304). Ngħidu aħna, fis-(26) insibu metafora estiża: il-kaxxa tal-luminata hi mxebbha ma' kunvent, il-każelli tal-fliexken maċ-ċelel, il-fliexken mal-patrijiet u t-tapp tal-flixkun mal-kappell.

(26) *Kunvent biċ-ċelel,*
F'kull ċella hemm patri
bil-kappell.
(Kaxxa tal-luminata)

Is-sineddoke, "għamla ta'metafora li ssemmi parti biex tinftiehem il-ħaġa sħiħa, jew li ssemmi l-ħaġa biex tinftiehem il-parti" (Friggieri, 723), ukoll tintuża fil-ħaġa moħġaġa. Pereżempju s-(27) issemmi l-parti, il-laħam, biex tirreferi għall-entità kollha kemm hi, il-qassis.

(27) *Biċċa laħam ġo armarju.*
(Qassis iqarar)

4.4.3. L-Ambigwità

Mod kif din il-logħba tfixkel lis-semmiegħa hu billi tinqeda bi kliem li jista' jfisser ħwejjeġ differenti. Spiss ikun fiha kliem b'aktar minn tifsira waħda, bħat-(28), jew kliem li, minkejja li jinkiteb u jinstema' l-istess, ikollu sensi mhux relatati, bħad-(29). Fl-ewwel waħda l-logħba qiegħda fuq il-verb polisemiku *għadda* li, barra li jirreferi għall-mogħdija tal-ħwejjeġ, ifisser ukoll ħaġa essenzjali, li mingħajrha ma tkampax. It-tieni waħda tistrieħ fuq l-omonimija bejn *bajda*, il-femminil tal-lewn abjad, u dik li jbidu t-tjur u xi annimali oħra.

(28) *Mingħajrha ma tgħaddix.*
(Ħadida tal-mogħdija)

(29) *Tiżbogħha kif tiżbogħha,*
Bajda tibqa'.
(Bajda)

Għadd ta' indovinelli huma ambigwi għax ikunu mibnijin b'mod li l-iktar ħwejjeġ sempliċi jidhru maħmuġin għall-aħħar. Iżda dak li jidher bħala erotiku jew vulgari, ikun kollu xieraq. F'ħafna ġabriet dawn jinqabżu, però jien iddeċidejt li ninkludihom fl-istudju tiegħi. Dawn huma żewġ eżempji magħrufin.

(30) *Xofftok ma' xoffitha,*
U sebgħek ġo toqbitha.
(Kikkra)

(31) *Żaqqek ma' daharha,*
U b'subgħajk tagħraxha.
(Kitarra)

5. Għeluq

L-istudju tiegħi, li hu tkomplija max-xogħol li għamlu riċerkaturi bħal Stumme, Lanfranco, u fuq kollox Cassar Pullicino, żviluppa f'żewġ fergħat. Fl-ewwel fergħa għamilt bosta intervisti ma' nies minn bnadi differenti tal-gżejjer Maltin biex inżid mal-indovinelli miġbura f'kitbiet oħrajn. Ġbart mhux biss il-varjanti ta' ħwejjeġ moħġaġa, imma ġbart ukoll mad-90 waħda li ma jissemmew fl-ebda ġabra.

Fit-tieni fergħa għamilt analiżi strutturali u tematika ta' din il-logħba bil-kliem. Sibt li l-maġġoranza jkunu b'żewġ versi, li ħafna minnhom ma jirrimawx, u li l-aktar figura tat-taħdit li titħaddem fihom hija l-metafora. It-temi jvarjaw ġmielhom. Bosta huma dwar ħwejjeġ li nsibu fil-gżejjer tagħna, bħall-ħxejjex, il-bhejjem, l-ikel u s-snajja'. Iżda oħrajn aktar riċenti, li huma assoċjati mat-teknoloġija moderna, jixhdu li l-ħaġa moħġaġa hija ċentrali fil-kultura Maltija għax il-poplu, imsaħħar kif inhu warajha, mhux biss għadu jilgħabha, imma jibqa' jsawwar akar minnha.

Biblijografija

Bonelli, Luigi, " Il dialetto maltese". *Ascoli, Supplementi periodici all' Archivio Glottologico Italiano*, 1897-1907.
Cassar Pullicino, Ġużè. *Ħaġa Moħġaġa u Taħbil il-Moħħ Ieħor*. Ed. Manwel Mifsud u Olvin Vella, BDL Ltd., 2003.
---. "Towards an Analysis of Maltese riddle" *Scentia*, vol. 35, 1972.
Friggieri, Oliver. *Dizzjunarju ta' Termini Letterarji: Teorija, Metrika, Stilistika b'eżempji mil-Letteratura Maltija*. Ir-raba' ed. mkabbra, Klabb Kotba Maltin, 2010.
Lanfranco, Guido. *Logħob, Taqbil u Ġugarelli tat-Tfal Maltin (Sa Nofs is-Seklu XX)*. Wise Owl, 2006.
Magri, Emmanuel, u Ġorġ Mifsud Chircop. *Ħrejjef Missirijietna*. P.E.G., 1994.
Spagnol, Michael. "20 ħaġa moħġaġa doppju sens", http://kelmakelma.com/?s=ħaġa+moħġaġa. 16 ta' Lulju 2018.
Stumme, Hans. *Maltesische Märchen, Gedichte und Rätsel in deutscher Übersetzung*, 1904.